

Kulturutskottet

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2022

Till grundlagsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens justitieombudsmans berättelse år 2022 (B 11/2023 rd): Ärendet har lämnats till kulturutskottet för eventuellt utlåtande till grundlagsutskottet. Tidsfrist: 13.12.2023.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- biträdande justitieombudsman Mikko Sarja, riksdagens justitieombudsmans kansli.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisnings- och kulturministeriet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

I justitieombudsmannens berättelse konstateras det att största delen av klagomålen inom sakområdet undervisning och kultur också 2022 gällde den grundläggande utbildningen och småbarnspedagogiken. Enligt lagen om fördelningen av uppgifterna mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (330/2022), som trädde i kraft i oktober 2022, hör bland annat ärenden som gäller tillgodoseendet av rättigheterna för barn till de uppgifter som ska koncentreras till justitieombudsmannen, vilket framhäver betydelsen av ärenden som gäller undervisning och utbildning i justitieombudsmannens laglighetskontroll.

Under 2022 inkom 269 klagomål som gällde undervisningssektorn och 315 ärenden avgjordes. Antalet inkomna ärenden återgick till nivån före covidpandemin. Avgörandena inom denna grupp gällde bl.a. skolreseförmånen och säkerheten i studiemiljön samt frågor som gällde antagning av studerande och avläggande av studier. Många avgöranden gällde särskilda undervisningsarrangemang inom den grundläggande utbildningen eller stöd för inlärnin g och skolgång. Av ärendena ledde 83 till åtgärder, vilket är 26,4 procent av alla ärenden inom förvaltningsområdet.

Enligt erhållen utredning fäster justitieombudsmannen särskild uppmärksamhet vid barns och ungas delaktighet, både när det gäller behandlingen av klagomål och vid inspektioner enligt 5 § i

Utlåtande

lagen om riksdagens justitieombudsman. Kulturutskottet har i flera olika sammanhang framhåvt vikten av att barn och unga är delaktiga (bl.a. KuUU 7/2022 rd, KuUU 8/2022 rd, KuUU 37/2022 rd). Utskottet anser det vara av betydelse att det på justitieombudsmannens webbplats finns en särskild avdelning för barn och unga där det finns information om förfarandena i anslutning till klagomål och om att ett barn eller en ung person kan lämna in klagomål till justitieombudsmannen. Det är också väsentligt att man i anvisningarna betonar behovet av att innan ett klagomål framställs försöka reda ut saken med en lärare eller en annan vuxen som kan hjälpa till.

I punkt 3.6 i den aktuella berättelsen finns en förteckning över tio centrala finska problem med tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna utifrån justitieombudsmannens observationer under laglighetsövervakningen. I fråga om studiemiljön och beslutsfattandet inom den grundläggande utbildningen beskrivs bristerna på följande sätt: ”Elevernas rätt till en trygg studiemiljö samt stöd för lärande och skolgång tillgodoses inte alltid. Skolornas metoder för att förebygga och ingripa i mobbning är inte alltid tillräckliga. Lagstiftningen lämnar delvis rum för tolkning och bristerna i det administrativa förfarandet och beslutsfattandet framhävs när stöd för eleven ordnas. Det förekommer problem i det sektorsövergripande samarbetet mellan olika förvaltningsområden när det gäller att identifiera barnens stödbehov och ge stöd i rätt tid. Inom elevhälsan är särskilt psykologtjänsterna otillräckliga.”

Också kulturutskottet har i olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid samma teman. Utskottet har flera gånger förutsatt tillräckligt effektiva åtgärder för att få slut på alla former av mobbning och våld i skolan (bl.a. KuUU 18/2021 rd och KuUB 1/2022 rd). I samband med behandlingen av statsrådets utbildningspolitiska redogörelse godkände utskottet ett ställningstagande om bland annat en reform av systemet för stöd för lärande och tryggheten av tillgången till elev- och studerandevård i rätt tid (KuUB 19/2021 rd). Vid behandlingen av ändringen av 26 § i lagen om grundläggande utbildning godkände kulturutskottet dessutom ett uttalande enligt vilket regeringen ska följa och utvärdera hur elevvårds- och elevhälsotjänsterna fungerar, särskilt med tanke på det sektorsövergripande samarbetet efter överföringen av ansvaret till välfärdsområdena (KuUB 14/2022 rd).

Kulturutskottet anser det vara viktigt att justitieombudsmannens berättelse årligen ger riksdagen möjlighet att bedöma lagstiftningens och den offentliga förvaltningens tillstånd samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Eftersom justitieombudsmannens avgöranden och ställningstaganden i huvudsak baserar sig på behandling av klagomål, är det naturligt att berättelsen särskilt framhäver bristerna och problemen. Utskottet anser dock att det i detta sammanhang också är nödvändigt att lyfta fram biträdande justitieombudsmannens konstaterande att den starka kompetensen och framgångarna inom undervisningssektorn när det gäller att trygga tjänsterna för barn och unga och främja rättigheterna framgår på många sätt i justitieombudsmannens verksamhet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att grundlagsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande

Helsingfors 19.10.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Oskari Valtola saml
ersättare Teemu Keskisarja saf.

Sekreterare var

utskottsråd Maiju Tuominen.